

Länsstyrelsen
Västmanlands län

Skötselplan för naturreservatet Färnebo-Näs i Sala kommun

Innehåll

BESKRIVNINGSDDEL	3
Syftet med naturreservatet.....	3
Uppgifter om naturreservatet	3
Beskrivning av området	4
Topografi, geologi och hydrologi.....	4
Mark- och vattenanvändning.....	4
Biologiska bevarandevärden	5
Kultuhistoriska bevarandevärden	6
Intressen för friluftsliv.....	6
PLANDEL.....	7
Skötselområden med bevarandemål och åtgärder	7
Skötselområde 1: Äldre barrskog, hela reservatet, 10 ha	7
Invasiva främmande arter.....	8
Granbarkborre eller annan allvarlig skadegörare	8
Friluftsliv	8
Uppföljning och tillsyn.....	9
Uppföljning av skötselåtgärder	9
Uppföljning av bevarandemål	9
Tillsyn	9
Kostnader och finansiering.....	9
Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder	9
Referenser	10
Övriga källor	10
Bilaga	10

BESKRIVNINGSDDEL

Syftet med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att:

- bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer och tillgodose behov av områden för friluftslivet,
- bevara ett område där skogens egen dynamik och naturliga störningsprocesser i allt väsentligt får styra naturens utveckling,
- bevara och utveckla naturvärden förknippade med äldre, naturskogsartade barrskogsmiljöer samt de successioner som hör ihop med dessa,
- gynna de skogslevande arter som är beroende av gamla träd, stora mängder död ved och av människan påverkade skogsmiljöer,
- bevara och tillgängliggöra ett naturområde som kan utgöra ett utflyktsmål.

Syftet ska nås genom att:

- områdets skyddsvärda naturmiljöer bevaras genom föreskrifter som förhindrar skogsbruk och annan exploatering,
- områdets naturmiljöer i allt väsentligt får utvecklas fritt, d.v.s. utan mänsklig påverkan,
- det vid behov finns möjlighet att gynna enskilda värdeelement och arter genom extensiv skötsel,
- åtgärder vidtas för att underlätta allmänhetens tillträde och möjlighet att se, uppleva och röra sig i området.

Uppgifter om naturreservatet

Objektnamn	Färnebo-Näs
NVR-id	2049682
Kommun	Sala
Lägesbeskrivning	ca 4 km N om Västerfärnebo
Mittkoordinater	6650750, 571500 (Sweref 99 TM)
Fastigheter	delar av Färnebo-Muren 5:1 och Lasjövreten S:1
Ägandeförhållanden	privat
Förvaltare	Länsstyrelsen i Västmanlands län
Areal	10 ha, varav produktiv skogsmark 10 ha
Naturtyper (NMD)	Tallskog 1 ha Granskog 5 ha Barrblandskog 4 ha

Beskrivning av området

Naturreseptatet Färnebo-Näs består av en skogsbevuxen höjd som till stor del är omgiven av öppen jordbruksmark. Området domineras av lätt kuperad barrskog. Den lägre vegetationen domineras av blåbärsris, men består i fuktigare delar och sänkor av mossmark. Skogen har i låg grad påverkats av skogsbruk och är i dagsläget olikåldrig med många gamla barrträd. Inslag av död ved, torrträd och liggande murkna stammar finns bitvis i stora mängder. Området hyser flera intressanta skogsarter, däribland ullticka som förekommer på lågor av barrträd. Den rödlistade barrskogsorkidén knärot har en ovanligt rik förekomst i detta område, vilket visar att skogen har lång kontinuitet.

Topografi, geologi och hydrologi

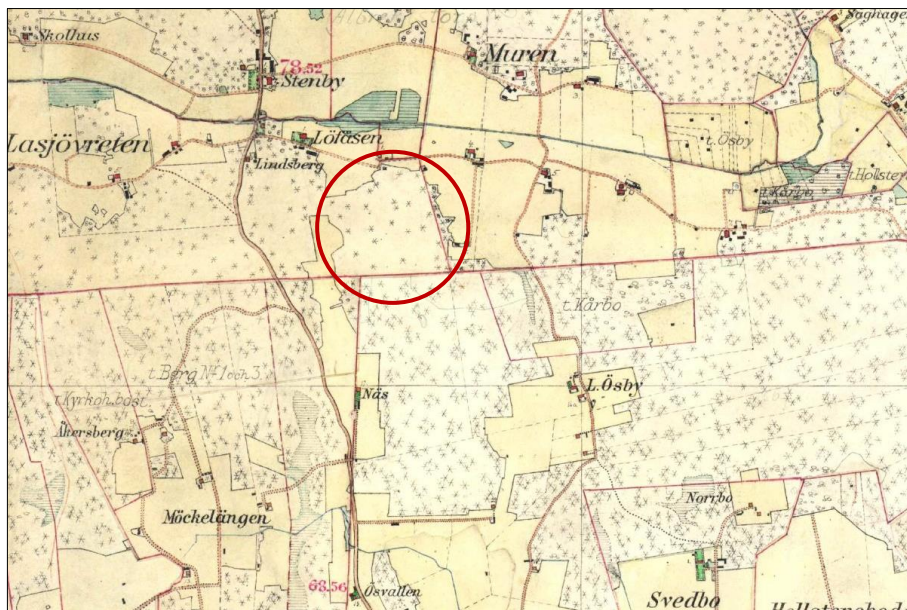
Reservatsområdet utgörs av marker på siltjord och morän som bitvis är kuperade såväl som blockrika. Berggrunden utgörs av sura intrusivbergarter som granit samt basiska bergarter. Hela området ligger inom den naturgeografiska regionen "Det låglänta skogslandskapet söder om Limes Norrlandicus".

Det finns några mindre fuktstråk och ett skogskärr i reservatet. I övrigt saknas större våtmarker eller vattendrag inom reservatsområdet. Det finns ett antal skogsdiken som historiskt har avvattnat området. Flera av diken är nu så pass igenväxta att det är tveksamt om de har någon påverkan på hydrologin.

Mark- och vattenanvändning

Historisk markanvändning

Utifrån äldre kartmaterial såsom häradskartan från år 1905–1911 (Fig. 1) samt generalstabskartan från år 1859 bedöms området historiskt, till viss del, under lång tid ha varit skogsbeklätt. Områdets närhet till odlingsbygd och ett antal gårdar har dock med största sannolikheten inneburit ett extensivt brukande i form av veduttag och virke för bostadshus, samt att markerna använts som utmarker för boskap. Utifrån skogens struktur kan man också dra slutsatsen att området varit betydligt glesare än vad den är idag. Detta syns på vidkroniga och spärrgreniga gamla tallar vilket tyder på att träden har stått luftigt och kunnat växa ordentligt åt alla håll.

Figur 1. Utsnitt ur häradskartan som visar reservatsområdet, markerat med röd cirkel på kartan, i början av 1900-talet. Hela området var då skogsmark. © Lantmäteriet Historiska kartor. Beteckning Svedbo, 83-1.

Nuvarande mark- och vattenanvändning

Området ägs idag av en privat markägare. Brukandet av skogen har under de senaste årtiondena varit relativt begränsat. Under 1970-talet utfördes kalavverkning av en mindre yta inom områdets utkanter. I övrigt har skogsbruk enbart förekommit i form av plockhuggning av enstaka träd med lättare maskiner.

Biologiska bevarandevärden

Reservatsområdet består till största delen av äldre barrblandskog med låg påverkansgrad från skogsbruk. Här har skogen fått utvecklas fritt under en längre tid vilket inneburit att naturliga processer som självgallring, insektsangrepp och stormfällning fått styra utvecklingen. Mängden död ved varierar över området. Den döda veden förekommer både som stående torrträd och liggande träd (lågor) i olika nedbrytningsstadier. Mindre delar av området har längre tillbaka drabbats av granbarkborreangrepp.

Inslaget av äldre tall är betydande. Ett stort antal individer är senvuxna med grov bark och grova grenar i de lägre grenvarven. På en del av träden finns taltickan som enbart förekommer på äldre tall. Bland lavarna påträffas gammelgranslav, som växer vid basen på flera av de äldre granarna. Över hela området växer den lilla skogsorkidén knärot talrikt.

Tabell 1. Naturvårdsintressanta arter som har påträffats i reservatsområdet Färnebo-Näs. Kategorier för rödlistade arter (SLU Artdatabanken 2020): VU – Sårbar; NT – Nära hotad. S: fridlyst art. S: signalart enligt Skogsstyrelsen (Nitare 2019). ma: mindre allmän-sällsynt art.

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Kategori
KÄRLVÄXTER		
<i>Goodyera repens</i>	knärot	VU, S, S
MOSSOR		
<i>Sphagnum wulfianum</i>	bollvitmossa	S
LAVAR		
<i>Lecanactis abietina</i>	gammelgranslav	ma
SVAMPAR		
<i>Phellinidium ferrugineofuscum</i>	ullticka	NT, S
<i>Porodaedalea pini</i>	tallticka	NT, S

Kulturhistoriska bevarandevärden

Inga registrerade fornlämningar eller kulturhistoriska lämningar finns i området.

Intressen för friluftsliv

Besöksfrekvensen i området torde vara ganska låg men närheten till bilvägar och samhället Västerfärnebo ger detta område potential att utgöra en viktig plats för rekreation och friluftsliv.

PLANDEL

Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

För karta över skötselområden, se bilaga 3.1.

Skötselområde 1: Äldre barrskog, hela reservatet, 10 ha

Beskrivning

Skötselområdet omfattar hela reservatet och består av äldre barrskog. Området är småkuperad med en del block i markytan. Trädsiktet har luckigare delar och en hel del gammal spärrgrenig tall, vilket tyder på ett historiskt ljusöppnare bestånd. Detta speglar sig även i enstaka både döda och levande enbuskar som krävt ljusöppna bestånd för att kunna överleva. Markerna är över lag friska med typisk vegetation av blåbärsris eller vanliga markmossor men bryts av vidsträckta fuktiga ytor med vitmossor. Stråk med något rikare skogsflora, där olika lågörter dominerar, förekommer här och var. Bland kärlväxterna kan arter som majbräken, harsyra, ekorrbär och skogsstjärna nämnas.

Påverkansgraden från skogsbruk har under de senaste decennierna varit låg i området. Detta speglas i att naturliga processer som självgallring, insektsangrepp och stormfällningar styrt utvecklingen av skogen under de senaste decennierna. Förekomsten av stående död ved är riklig och bitvis är även mängden liggande död ved betydande. Miljön skapar goda förutsättningar för arter som är beroende av stora mängder död ved och stabila förhållanden samt skoglig kontinuitet. I området är ett antal ovanliga och rödlistade arter funna, bland annat ullticka som är beroende av död ved i olika nedbrytningsstadier.

Bevarandemål

Området utgörs av gammal skiktad barrblandskog med ett stort innehåll av äldre träd. Inom området förekommer ljusöppnare partier med förekomst av äldre tall vilket gynnar många insekter. Störningar i form av stormfällningar eller dylikt bidrar till att öka variationen i trädsiktet. De spår som finns av skogsbruk blir efterhand mer otydliga. Död ved förekommer rikligt i olika nedbrytningsstadier.

Skötselåtgärder

- Området lämnas i huvudsak för fri utveckling.

- Äldre värdefulla trädindivider av tall som riskerar att konkurreras ut av inväxande gran får friställas genom röjning, ringbarkning eller randbarkning av enstaka träd. Alla eventuellt nedtagna träd lämnas som död ved.

Invasiva främmande arter

Arter som är utanför sitt ursprungliga utbredningsområde, som sprider sig av egen kraft och som hotar att skada ekosystemet ses ofta som invasiva främmande arter. Dylika arter ska bekämpas på lämpligt.

Granbarkborre eller annan allvarlig skadegörare

Om det uppstår granbarkborreangrepp som bedöms kunna hota reservatets kontinuitetsberoende naturvärden, får åtgärder vidtas för att minska granbarkborrepopulationen. Förvaltaren gör bedömningen.

Granbarkborrepopulationens storlek i området, tillgången på lämpliga yngelsubstrat, situationen i det omgivande landskapet m.m. är viktiga faktorer att beakta. Åtgärder som kan övervägas är exempelvis barkning eller rotkapning av vindfällda träd, eller fällande av döda eller döende granar som nyttjas som yngelsubstrat av granbarkborre.

För att åtgärder på stående granar ska övervägas, ska minst 10 träd i en enskild trädgrupp konstateras ha angripits i samband med senaste svärmningen. Alternativt måste ett flertal grupper av angripna träd, där vardera gruppen bör innehålla minst 5 träd som angripits i svärmningen, ha identifierats. Fällda träd ska oskadliggöras som yngelplats innan skadegöraren hunnit lämna trädet. Fällda träd lämnas inom naturreservatet.

Hotas områdets prioriterade bevarandevärden av annan allvarlig skadegörare, kan liknande åtgärder som ovan övervägas.

Friluftsliv

Utgångspunkten är att inga friluftslivsanordningar anläggs då Länsstyrelsen avser att utöka reservatsområdet söderut. Samtidigt om naturreservatet inte utvidgas, bör möjligheten att tillgängliggöra reservatsområdet för allmänheten ses över. Detta skulle i så fall innebära utplacering av informationstavlor samt markering av en rundslinga genom reservatet. En parkeringsplats vid väg norr om reservatet kan bli aktuell och frågan ska hanteras genom nyttjanderättsavtal med berörda markägare.

Bevarandemål

Reservatsområdet är tydligt utmärkt i terrängen för att underlätta allmänhetens nyttjande av området.

Skötselåtgärder

- Reservatets gräns markeras i terrängen.
- Gränsmarkering underhålls vid behov.

Uppföljning och tillsyn

Uppföljning av skötselåtgärder

Förvaltaren ansvarar för att dokumentera utförda skötselåtgärder, samt att bedöma om dessa leder till att bevarandemålen uppfylls.

Uppföljning av bevarandemål

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs regelbundet. Uppföljning av bevarandemålen ska ske genom standardiserade inventeringar.

Tillsyn

Länsstyrelsen ansvarar för att tillsyn sker inom området.

Kostnader och finansiering

Alla i planen redovisade åtgärder bekostas av offentliga medel. Även andra finansiärer, exempelvis fonder eller stiftelser, kan bli aktuella. Dessa medel skall i så fall administreras av Länsstyrelsen.

Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Enligt ovanstående stycken.

Tabell 2. Intervall för genomförande och prioriteringsgrad för åtgärder.

Skötselåtgärd	När	Prio
Gränsmarkering	Snarast	1
Underhåll av gränsmarkeringar	Vid behov	1
Tallgynnande skötselåtgärder	Vid behov	2
Uppföljning av utförda skötselåtgärder	Efter åtgärd	1
Uppföljning av bevarandemål	Minst vart 12:e år	3
Eventuella friluftslivsanordningar och deras underhåll	Vid behov	3

Referenser

Nitare J. 2019. *Skyddsvärd skog – Naturvårdsarter och andra kriterier för naturvärdesbedömning*. Skogsstyrelsen, Jönköping.

Rikets allmänna kartverk 1859. Generalstabskartan. Beteckning Sala, 83-1.

Rikets allmänna kartverk 1905-1911. Häradsekonomiska kartan. Beteckning Svedbo, 83-1.

Rikets allmänna kartverk 1965. Ekonomiska kartan. Beteckning Muren, 12G0f65.

SLU Artdatabanken 2020. *Rödlistade arter i Sverige 2020*. SLU, Uppsala.

Övriga källor

Pettersson T. 2018. Inventeringsrapport. Länsstyrelsen i Västmanlands län.

Riksantikvarieämbetet. Fornsök, <https://app.raa.se/open/fornsok/>.

Naturvårdsverket. Sveriges miljömål, <https://www.sverigesmiljomal.se/>.

SLU Artdatabanken. Artfakta, <https://artfakta.se/artbestamning/>.

SLU Artdatabanken. Artportalen, <https://www.artportalen.se/>.

Sveriges Geologiska Undersökning. Berggrunds- och jordartskartor. Geologiska data, <https://www.sgu.se/produkter-och-tjanster/geologiska-data/>.

Bilaga

3.1 Skötselplanekarta

